

DE FÅR BETALA PRISET FÖR SVERIGE- DEMOKRATERNAS HÖGERSVÄNG

– en rapport om hur vinstjakten
drabbar de som arbetar i välfärden

Socialdemokraterna

De får betala priset för Sverigedemokraternas högersväng

- en rapport om hur vinstjakten drabbar de som arbetar i välfärden

Välfärden står inför betydande utmaningar. Stora pensionsavgångar inom skola och omsorg väntar, samtidigt som allt fler äldre behöver omsorg. Omständigheterna kräver en politik som prioriterar välfärden före skattesänkningar, så som den S-ledda regeringen har gjort under mandatperioden. Läget kräver också att vi säkerställer att våra gemensamma resurser används till det de är avsedda för.

Välfärdsutredningen visar att 4,7 miljarder kronor av medborgares skattepengar, avsedda för skola och omsorg, försvann iväg i övervinster under år 2015. Vad skulle 4,7 miljarder räcka till? Det motsvarar kostanden för att anställa till exempel 9 500 förskolelärare, 7 500 undersköterskor eller 6 400 gymnasielärare.

Vinster i välfärden har debatterats och diskuterats under en lång tid. Hos folket är en överväldigande majoritet, även hos de borgerliga partierna, för att begränsa vinsterna i välfärden. Trots detta har det aldrig tidigare lagts fram ett förslag om att stoppa vinstjakten.

Nu ligger för första gången ett sådant förslag på riksdagens bord. Den 7 juni ska 349 riksdagsledamöter trycka på knapparna och avgöra om vi ska stoppa vinstjakten eller inte. Sverigedemokraterna lovade före valet att begränsa vinsterna i välfärden. Sedan dess har de svängt. Den 7 juni kommer de, tillsammans med de andra högerpartierna, att rösta nej till förslaget om att stoppa vinstjakten. Frågan är vad det får för konsekvenser för dem som arbetar i välfärden?

Vinstjakten i skolan och omsorgen

När privata aktörer släpptes in i välfärden var tanken med reformen att öka mångfalden och valfriheten för brukarna. Men det friskoleutbud som under de första åren kännetecknades av ett ökat antal skolor som drevs av idéburna aktörer har kommit att domineras av vinstdrivande skolkoncerner. Mer än var tredje elev som går i en fristående grundskola eller en fristående gymnasieskola går i en skola som tillhör något av de tio största friskoleföretagen. Sedan Chile för några år sedan avskaffade systemet är nu Sverige det enda landet i västvärlden som tillåter obegränsade vinstuttag från offentligt finansierade skolor. Den absolut största utgiften för

väl-färdsverksamheterna är personalen – och det är också från personalen och personalens arbetsvillkor som resurserna tas för att möjliggöra de stora vinsterna, det visar den här rapporten.

Folkligt motstånd mot obegränsade vinster

Det finns ett stort folkligt stöd för att begränsa vinsterna i skolan och omsorgen. Ungefär 7 av 10 svenskar är emot obegränsade vinstuttag i välfärden. Det gäller såväl rödgröna som moderata och sverigedemokratiska väljare. Av SD:s väljare är det nästan 80 procent som antingen vill begränsa eller helt förbjuda vinster i välfärden.¹

Sverigedemokraterna agerar i vinstlobbys intresse

I Sverigedemokraternas skolpolitiska program från 2011 stod det ”det är oacceptabelt att skattepengar avsedda för skolundervisning slussas över till aktieutdelningar. I stället menar vi att Sverige bör följa den linje som gäller i övriga Norden, där friskolor inte får ta ut några vinster ur verksamheten”. I oktober 2014 var Jimmie Åkesson positiv till regeringens välfärdsöverenskommelse med vänsterpartiet och sa till Dagens nyheter att ”vi har gått till val på att vi vill ha en begränsning av vinstuttag i välfärden”.²

Efter valet blev Sverigedemokraterna uppvaktade av lobbyister. Per Ramhorn, SD:s sjukvårdspolitiska talesperson, har beskrivit att ”intresset var enormt. Vi fick så många förfrågningar att vi fick göra en kö”.³ Och Sverigedemokraterna var medgörliga. ”Det är säkert lättare att påverka oss” sa SD:s ekonomisk politiska talesperson Oscar Sjöstedt i september 2015.⁴

Efter påtryckningar från vinstlobbyn svängde Sverigedemokraterna och övergav sina löften till väljarna om att begränsa vinsterna i välfärden. ”Vi har inga som helst problem med att företag inom välfärden gör vinst” sa Oscar Sjöstedt i augusti 2016.⁵

Den 7 juni kommer riksdagens ta ställning till regeringens förslag att stoppa vinstjakten i skola och omsorg. De borgerliga partierna inklusive SD har meddelat att de kommer att rösta nej till förslaget. Detta trots att en stor majoritet av deras egna väljare vill begränsa vinsterna i välfärden.

¹ <https://www.svt.se/nyheter/ekonomi/de-flesta-vill-begransa-vinster-i-valfarden>

² <https://www.dn.se/nyheter/politik/akesson-positiv-till-skarpta-vinstregler/>

³ Dagens Industri 24-09-2015

⁴ Dagens Industri 14-9-2015

⁵ Privata Affärer 31-08-2016

Samlad statistik om privat och offentlig välfärdsverksamhet

Det är personalen som utgör kvaliteten i omsorgen. För att locka fler att arbeta i skola och omsorg är arbetsvillkoren och anställningstryggheten för personalen avgörande. Det finns en tydlig koppling mellan vinstintresset och personalens anställningstrygghet, löner och villkor. Det visar den här sammanställningen.

Lönerna

Lönerna inom privat driven äldreomsorg är betydligt lägre än i kommunalt driven omsorg.

- Den genomsnittliga månadslönen var 1 800 kr lägre i privat jämfört med kommunalt driven omsorg år 2014.
- Den genomsnittliga grundlönen var 2 500 kronor lägre i privat jämfört med kommunalt driven omsorg år 2014.
- Skillnaderna i lön mellan privat och offentlig driven äldreomsorg ökat kraftigt mellan år 2012 och 2014.⁶

I fristående skolor var 2015 medianlönen för samtliga lärargrupper, utom förskollärare, lägre än i kommunala skolor:⁷

- Grundskolelärare medianlön var 800 kr lägre.
- Gymnasielärare medianlön var 900 kr lägre.
- Yrkeslärare medianlön var 1 500 kr lägre.
- Förskolechefer medianlön var 9 600 kr lägre.
- Rektorer medianlön var 1 700 kr lägre.

Anställningsvillkoren

Anställningsvillkoren för personalen är sämre i privat skola, vård och omsorg jämfört med offentlig driven skola vård och omsorg år 2014.

- I kommunal utbildning var andelen tidsbegränsade anställningar 20,2 procent.
- I privat utbildning var andelen tidsbegränsade anställda 22,9 procent.
- I offentlig vård och omsorg var andelen tidsbegränsade anställningar 18,5
- I privata driven vård och omsorg var andelen tidsbegränsade anställningar 22,5 procent.

⁶ https://www.kommunal.se/sites/default/files/sa_mycket_bättre_2016_20161007_tryck_.pdf

⁷ Riksdagens utredningstjänst, Dnr 2016:1781

Deltidsanställningar

Deltidsanställningar utgör en viktig faktor till varför kvinnors löner fortfarande är lägre än mäns. Tyvärr ser vi att deltidanställningarna var fler i privat driven utbildning, vård och omsorg år 2017.

- I offentlig driven utbildning var 24,9 procent av personalen anställd på deltid.
- I privat driven utbildning var 29,7 procent av personalen anställd på deltid.
- I offentligt driven vård och omsorg var 35,5 procent av personalen anställd på deltid.
- I privat driven vård och omsorg var 43,7 procent av personalen anställd på deltid.

Andel deltidanställda inom utbildning samt vård och omsorg, fördelat på sektor, 2017, procent

Sektor	Utbildning	Vård och omsorg
Privat	29,7	43,7
Offentlig	24,9	35,5
<i>Antal deltidanställda</i>	<i>145 700</i>	<i>278 100</i>

Andel tidsbegränsade anställda* inom utbildning samt vård och omsorg, fördelat på sektor, 2017, procent

Sektor	Utbildning	Vård och omsorg
Privat	22,9	22,5
Offentlig	20,2	18,5
<i>Antal tidsbegränsat anställda</i>	<i>117 200</i>	<i>145 300</i>

* Personer med vikariat, anställningsstöd, säsongarbete, provanställning eller objekts/projektanställning samt övriga former av tidsbegränsade anställningar.⁹

Personaltätheten

I förskolan är det små skillnader i personaltätheten mellan kommunala och privata, men ser vi till kompetensen hos personalen är skillnaderna tydligare. Andelen legitimerade och examinerade förskolelärare är betydligt lägre på privata förskolor, det visar statistik från läsåret 2016/2017.

- På kommunala förskolor gick det i snitt 11,6 barn per legitimerad förskolelärare
- På privata förskolor gick det i snitt 18,4 barn per legitimerad förskolelärare.
- På kommunala förskolor gick det i snitt 12,2 barn per examinerad förskolelärare
- På privata förskolor gick det i snitt 18,7 barn per examinerad förskolelärare

⁸ Källa: SCB (AKU), Riksdagens utredningstjänst Dnr 2018:380.

⁹ Källa: SCB (AKU), Riksdagens utredningstjänst Dnr 2018:380.

Liknande mönster ser vi i grundskolan. Statistiken från läsåret 2016/2017 visar:

- I kommunala grundskolor gick det 11,8 elever per lärare
- I privata grundskolor gick det 13,3 elever per lärare.
- I kommunala grundskolor gick 14,5 elever per examinerad förskollärare
- I privata grundskolor går gick 19,5 elever per examinerad förskolelärare.

Allra störst är skillnader i personaltäthet finns på gymnasieskolorna, visar statistik från läsåret 2016/2017:

- I kommunala gymnasieskolor gick det 11,4 elever per lärare
- I privata grundskolor gick det 13,3 elever per lärare.
- I kommunala gymnasieskolor gick det 14,4 elever per lärare med pedagogisk högskoleutbildning
- I privata gymnasieskolor gick det 21,3 elever per lärare med pedagogisk högskoleutbildning.

Tabeller - personaltäthet utbildningsområdet

Personaltätheten i förskola, förskoleklass, grundskola och gymnasieskola fördelat på enskild resp. kommunal regi, läsåret 2016/17

Sektor	Mått	Enskild	Kommunal
Förskolan	Barn per legitimerad förskollärare	18,4	11,6
	Barn per examinerad förskollärare	18,7	12,2
Förskoleklass	Elever per lärare med pedagogisk högskoleutbildning (heltidstjänster)	27,1	20,5
Grundskolan	Elever per lärare med pedagogisk högskoleutbildning (heltidstjänster)*	19,5	14,5
Gymnasieskolan	Elever per lärare med pedagogisk högskoleutbildning (heltidstjänster)*	21,3	14,4

10

¹⁰ * Beräknat av utredningstjänsten.

Källa: Skolverket och Riksdagens utredningstjänsten beräkningar. Dnr 2018:380

Sammanfattningsvis ser vi hur det från förskolan genom grundskolan till gymnasieskolan är lägre personaltäthet på privata förskolor, skolor och gymnasieskolor. Allra störst blir skillnaden när vi ser till kompetensen hos personalen. Det är lärarna som utgör kvalitén och som står för kunskapsfokuset i skolan. Därför är det allvarligt att vinstdrivande friskolor prioriterar vinstutdelning före att anställa legitimerade och examinerade lärare. De privat drivna boendena har i genomsnitt 10 procent lägre personaltäthet än de i kommunal drift.¹¹

Dags att Sverigedemokraterna ställs till svars för sin högerpolitik

Sverigedemokraterna vänder undersköterskorna och lärarna ryggen genom att rösta ner förslaget om vinstbegränsning i skolan och omsorgen. Den här rapporten har visat att det kommer få direkt negativa konsekvenser för välfärdspersonalens löner och villkor. Därför är det viktigt att Sverigedemokraterna - precis som alla andra partier - ställs till svars för sitt agerande.

¹¹ Socialstyrelsen, 2012. Kommunal eller enskild regi, spelar det någon roll? – en jämförelse av utförare av vård och omsorg om äldre